

COSTUL NORMAL AL PRODUCȚIEI DE FRUCTE ÎN DIFERITE CATEGORII DE GOSPODĂRIRE

*Tudor BAJURA, dr. hab.,
Institutul de Economie, Finanțe și Statistică
Vasile MLADINOI, dr.,
Institutul Științifico-Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare
Maria PÎNTEA, dr. hab.,
Institutul Științifico-Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare
Mihail PROCUDIN, cerc. șt.,
Institutul Științifico-Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare*

Research of fruit growing evolution in the Republic of Moldova during the last years, confirm that, during the privatization of orchards as fixed faculties of production, and in the relation of modification of type of propriety, within the branch there are initiated new different forms of management. Initially in the frame of private sector there were active: agricultural firms, associations and cooperatives agricultural owners, SLR-s, societies based on actions, etc. Actually, after specific rearrangements and modifications within this sector there are confirmed and actively working following forms: agricultural enterprises, farmers homesteads, auxiliary establishment of peoples and collective horticultural enterprises, which occupied 98,8% of total surfaces of country orchards. The others plantations (1,6%) there are attributed to the sector of public propriety. In the article there are analyzed activities of new type of management of fruit growing of the last years, structure of normalized cost of plums production and dynamic of its components as well as dynamic of normalized cost of fruits normalized cost of plums production and of main fruit trees species, cultivated in the country during 2010-2012 years within different categories of management.

Cuvinte cheie: *tip de proprietate, forme de gospodărire, pomicultură, cost normal.*

Conținutul lucrării

Studiul activității agenților economici și persoanelor fizice în pomicultură în perioada efectuării reformelor în ramură confirmă că valorificarea potențialului productiv de care dispun speciile pomicole, cultivate la noi în țară este diferit. În tabelul 1 sunt prezentați indicatorii de bază din ultimii ani, care, de fapt, caracterizează producerea fructelor în funcție de forma de gospodărire [3]. Datele din tabel denotă că plantațiile pomicole pe rod ale sectorului public, ocupând 1,37% din suprafața respectivă asigură obținerea recoltei globale de fructe la nivel de 0,67%. Acești indicatori pentru sectorul cu proprietate privată în ansamblu constituie 98,63% și 99,33%, din care pe forme de gospodărire respectiv:

- întreprinderi agricole – 33,54% și 40,48%;
- gospodării țărănești (de fermieri) 52,47% și 33,95%;
- gospodării auxiliare ale populației de întovărășiri pomicole – 12,62% și 24,90%.

Productivitatea plantațiilor pomicole variază în limitele 1,6-6,5 t/ha, cea mai mică fiind în plantațiile sectorului public, urmate de gospodării țărănești (de fermieri).

Tabelul 1. Suprafața, recolta globală și producția medie a plantațiilor pomicole privind forma de gospodărire pe anii 2010-2011 (toate categoriile de gospodării)

Tipul de proprietate și formele de gospodărire	Suprafața totală, mii ha	Din care	Recolta globală de fructe, mii t.	Producția medie, t/ha
		Plantații pe rod		
1. Agenții economici cu proprietate publică.	1,4	1,3	2,1	1,6
2. . Agenții economici cu proprietate privată, din care:	113,6	93,8	313,2	3,3
-întreprinderi agricole;	44,2	31,9	127,6	4,0
-gospodării țărănești (de fermieri);	54,8	49,9	107,1	2,2
-gospodării auxiliare ale populației de întovărășiri pomicole	15,6	12,0	78,5	6,5
Total:	115,0	95,1	315,2	3,3

Sursa: Elaborat în baza datelor BNC și a materialelor studiate.

Gospodăriile auxiliare ale populației și întovărășirile pomicole se evidențiază prin productivitate relativ mai înaltă. Datorită faptului, că în ultimii ani în pomicultură s-au afirmat și activează diferite forme de gospodărire, contează deosebirea lor printr-un șir de factori, cum ar fi , de exemplu, suprafața terenurilor agricole, inclusiv a livezilor și plantațiilor bacifere.

În acest context pe parcursul investigațiilor efectuate gospodăriile pomicole au fost divizate în două categorii: gospodării mici (cu suprafața de pînă la 3 ha) și întreprinderi mari (cu suprafața de peste la 3 ha) [2].

Anterior agenții economici și persoanele fizice duceau lipsă acută de informații și materiale de caracter normativ-tarifitar, indispensabil pentru o activitate stabilă și eficientă a producerii de fructe în cadrul noilor forme de gospodărire. Această omisiune a fost treptat înlăturată cu apariția tarifelor de consumuri în agricultură, inclusiv în pomicultură. În tabelul 2 se dă analiza structurii costului normat de producție în dinamică a prunelor, specie pomicolă care ocupă prima poziție printre speciile sîmburoase și locul doi după măr, constituind peste 20% din suprafața de livezi pe țară. În aceste livezi se cultivă multe soiuri prețioase (Chișiniovskaia ranniaia, Vengherka iubileinaia, Vengherka krupnaia sladkaia, Crasa oseni ș. a.) care fac parte din sortimentul autohton, creat la I.Ș.P.H.T.A [2, 5], fiind destinate în principal, pentru crearea și asigurarea conveierului de fructe proaspete pe o perioadă cît mai îndelungată de timp.

Datele din tabelul 2 confirmă că în structura costului normat al prunelor atît în cadrul întreprinderilor mari, cît și în gospodăriile mici predomină consumurile variabile, constituind respectiv 59,0% și 65,4%. Faptul că costul materialelor tehnologice (îngrășăminte și preparate chimice) și efectuarea lucrărilor mecanizate sunt mai costisitoare în gospodăriile mici a contribuit formării diferenței dintre cele două consumuri variabile. Această diferență s-a iscat, pe de o parte, pentru că în costul chimicalelor la gospodăriile mici au fost incluse și taxele pe valoare adăugată (TVA) , de care întreprinderile mai sunt scutite, iar pe de altă parte, randamentul tehnicii agricole, folosite pe terenuri cu suprafețe mici, este de 1,2-1,3 ori mai jos în comparație cu indicatorul respectiv din întreprinderile mari, ceia ce cauzează cheltuieli sporite, plus încă TVA la combustibil. De notat, că pe parcursul perioadei de investigate, în principal, toți componenții compartimentelor consumuri variabile și consumuri constante (cu excepția impozite și taxe și materiale auxiliare) au avut tendințe de creștere față de a. 2010 în ambele categorii de gospodării, mai pronunțate fiind în gospodăriile mici.

Tabelul 2. Dinamica costului normat a prunelor, lei în anii 2010—2012 și structura acestora în anul 2012 (distanța de plantare – 6 x 3m, producția medie – 100q/ha)

Specificare	Întreprinderi mari					Gospodării mici				
	În medie pe ani			2012 în % față de 2010	Structura costului normat în a. 2012, %	În medie pe ani			2012 în % față de 2010	Structura costului normat; în a.2012, %
	2010	2011	2012			2010	2011	2012		
1. Consumuri variabile -total	133,30	161,11	169,74	127,0	59,0	130,81	155,66	180,45	137,9	65,4
inclusiv:										
1.1. îngrășăminte	20,06	22,35	24,43	121,08	8,5	26,96	27,50	34,71	128,6	12,6
1.2. Preparate chimice	19,61	25,89	24,70	126,0	8,6	22,0	26,11	27,77	126,2	10,1
1.3. Materiale auxiliare	3,31	2,39	2,28	68,9	0,8	3,51	3,31	3,39	96,6	1,2
1.4. Operații mecanizate	37,08	43,6	53,67	144,7	18,7	37,86	45,81	56,63	149,6	20,05
1.5. Operații manuale	46,89	54,20	56,58	120,7	19,7	36,67	48,40	52,52	143,2	19,0
1.6. Alte consumuri	6,35	7,67	8,08	127,2	3,0	3,81	4,53	3,43	142,5	2,0
2. Consumuri constante - total	92,50	104,97	109,53	118,4	38,1	73,36	79,12	88,82	121,1	32,2
2.1. Uzura mijloacelor fixe	63,58	70,23	72,99	114,8	25,4	59,48	62,81	66,14	111,2	24,0
2.2. Impozite și taxe	1,06	1,06	1,06	100,0	0,4	1,06	1,06	1,06	100,0	0,4
2.3. Plăți de arendă	21,19	25,62	26,99	127,4	9,4	8,90	10,58	16,03	180,1	5,8
2.4. Alte consumuri constante directe	6,67	8,06	8,49	127,3	3,0	3,92	4,67	5,59	142,6	2,0
3. Consumuri directe -total	225,80	286,08	279,27	121,5	97,1	204,17	234,78	269,27	131,9	97,6
4. Consumuri indirecte	11,29	13,30	8,38	74,2	2,9	5,10	5,87	6,73	132,0	2,4
5. Costul normat	237,09	279,38	287,65	121,3	100,0	209,27	240,65	276,00	131,9	100,0

Cele mai considerabile majorări au avut articolele legate de efectuarea lucrărilor mecanizate (respectiv pe categorii de gospodării – 144,7% și 149,6%) și manuale (120,7% și 143,2%). Aceasta se lămurește grație perfecționării retribuiri muncii, ridicării prețurilor la sursele materiale și energetice, utilizate la producerea fructelor. Costul normat al 1 q de prune în perioada investigată a crescut în întreprinderile agricole cu 50,56 lei au cu 21,3%. Aceiași tendință a avut și indicatorul analogic din gospodăriile mici. Costul normat al unității de produs din gospodăriile mici mai redus cu 11-12 lei față de cel din întreprinderile mari se lămurește prin participarea nemijlocită în producere a proprietarului și membrilor familiei sale, ceea ce a contribuit reducerii personalului angajat.

Această legislație se referă și la producerea caiselor, solicitate pe piața internă și externă prin calitățile sale nutritive, terapeutice și biostimulatoare, specie prezentată de un șir de soiuri din selecția autohtonă și mondială, inclusiv soiuri cu maturarea timpurie

și extratimpurie a fructelor (Bucuria, NJA-42, NJA-32, Kişiniovskii rannii etc.) [2, 4]. Costul lor normat este mai jos (grație termenului mai scurt de îngrijire pînă la recoltare) în comparație cu alte specii din grupa sîmburoaselor, iar prețul de vînzare mai înalt, grație faptului că au apărut cînd piața locală dispunea de mai puține fructe, fiind prezentate în principal de căpșune, cireșe, parțial piersic . Astfel, în ambele categorii de gospodării: costul normat al caiselor în perioada investigată a variat în limitele 414,19-500,9 lei/q în întreprinderi mari și 364,55-421,52 lei/q în gospodăriile mici, fixînd cele mai mici valori (cu excepția prunelor, piersicilor și fructelor speciilor semîntoase).

Legiția majorării costului normat de producere a fructelor de prun și cais se referă și la celelalte fructe. Din tabelul 3 urmează că creșterea costului normat față de a. 2010 în întreprinderile mari a fost mai pronunțată în comparație cu gospodăriile mici. Aceasta se referă la toate speciile cu excepția culturilor bacifere, care necesită un volum cu mult mai mare de manoperă, în principal la recoltarea fructelor ușor alterabile pentru efectuarea cărora se angajează brațe de muncă suplimentare.

Tabelul 3. Dinamica costului normat al fructelor pe anii 2010-2012

Specia	Producția medie, q/ha	Întreprinderi mari				Gospodării mici				
		În medie pe ani					2010	2011	2012	2012, în % față de 2010
		2010	2011	2012	2012, în % față de 2010					
Mere de iarnă	200	212,32	247,02	251,80	118,6	174,58	193,98	199,47	114,3	
Mere de iarnă	80	272,89	321,53	326,26	119,5	267,71	297,46	307,56	114,9	
Mere de vară	70	288,10	336,56	343,18	119,1	282,53	317,24	329,45	116,6	
Gutui	170	131,83	156,29	162,39	123,2	114,11	130,24	136,67	119,8	
Piersici	70	303,2	354,30	364,31	120,1	259,93	289,97	301,35	115,9	
Caise	60	414,19	487,90	500,91	120,9	364,55	401,80	421,52	115,6	
Vișine	50	532,74	593,87	644,74	121,0	452,22	500,46	525,26	116,6	
Cireșe	55	449,47	533,43	547,68	121,8	382,26	425,35	448,80	117,4	
Nuci	15	872,20	1052,87	1101,27	126,3	835,26	986,27	1043,14	124,9	
Căpșun	60	830,18	973,14	995,88	120,0	731,55	839,70	879,34	120,2	
Coacăz	50	712,84	835,68	856,68	120,2	544,34	620,46	655,18	120,4	
Zmeur	40	858,93	1013,25	1034,08	120,4	695,48	788,88	832,78	119,7	

Concluzii

Dezvoltarea pomiculturii din ultimii ani confirmă, că în ramură s-au afirmat și activează diverse forme de gospodărire, care constituie sectorul privat, posesor a 98,6% din suprafața livezilor și plantațiilor bacifere pe țară. Se implementează soiuri noi performante din selecția mondială și autohtonă, incluse în Registrul de plante.

Valoarea consumurilor variabile și a consumurilor constante li articolele componente ale acestora sunt funcție de categoria gospodăriei, specia pomicolă și

productivitatea plantațiilor. S-a constatat , că în ambele categorii de gospodării indicatorii nominalizați în dinamică au tendința de creștere (cu excepția impozite și taxe și materiale auxiliare). Astfel, majorarea costului normat al producerii prunelor în medie pe an a constituit 7,1%. Legitația dată se referă și la celelalte specii pomicole și bacifere.

Bibliografie

1. Bajura T., Mladinoi V., Vasilașcu I. ș. a. Analiza costurilor de producere a fructelor în diferite categorii de gospodării agricole. În: Economy growth in conditions of internationalisation. Chisinau, IEFS. 2009. P. 48-53.
2. 2.Catalogul soiurilor de plante al Rep. Moldova. Chișinău, 2013, 123p.
3. Mladinoi V. Eficiența comparabilă a formelor de gospodărire în pomicultură. În: ucrări științifice. Vol. 15(1). Materialele Simpozionului Internațional. Chișinău, UASM, 2007, p. 345-347.
4. Pîntea M. Realizări privind ameliorarea speciei cais pentru condițiile republicii Moldova. *Bul. AȘM. Științele vieții. Nr. 2(311) 2010. P. 55-59.*
5. Pîntea M. et all. Достижения и перспективы селекционного улучшения косточковых культур для республики Молдова. *Международная научная конференция «Роль отрасли плодоводства в обеспечении продовольственной безопасности и устойчивого экономического роста», BIELARUSI, 2011. С. 270-276.*